

Sisällys

I Oikeus ja oikeusjärjestys 12

1 Perusasioita oikeudesta

Mitä oikeus tarkoittaa?	14
Oikeusvaltio rakentuu lain perustalle	15
Oikeustieteessä tutkitaan eri oikeudenaloja	17
Kaikki ihmiset ovat oikeuskelpoisia	18
Oikeustoimikelpoinen saa tehdä oikeustoimia	19

2 Perus- ja ihmisoikeudet ovat tärkeimpiä oikeuksia

Perusoikeudet ja ihmisoikeudet kuuluvat kaikille	22
Perusoikeuksia on monenlaisia	23
Perusoikeuksia voidaan myös rajoittaa	27

3 Oikeusjärjestys sisältää lainsäädännön ja sen soveltamisen

Perustuslaki on lainsäädännön perusta	28
Euroopan unionin oikeus ja kansainvälinen oikeus	29
Lakeja tulkitaan perusoikeuksien mukaisesti	30
Tuomioistuimet ratkaisevat yksittäisiä asioita	32
Eurooppa-tuomioistuimet	33
Ylimpien tuomioistuinten ratkaisut ohjaavat muita tuomioistuinta	34
Lakien esityöt kertovat lainsäätäjän tarkoituksesta	35

4 Sopimukset

Osa lainsäädännöstä on pakottavaa, osa tahdonvaltaista	36
Sopimukset sitovat osapuoliaan	36
Pätemätön sopimus ei sido	39
Kohtuuttomia sopimusehtoja voidaan sovitella	40
<i>Taito: Miten etsit oikeudellista tietoa internetistä?</i>	42

II Perhe ja perintö 44

5 Lapsi tarvitsee suojaa

Ketkä ovat lapsen vanhemmat?	46
Adoptiossa vahvistetaan lapsen ja vanhemman suhde	48
Huoltajat pitävät huolta lapsesta	49
Etunimi ei saa olla vastoin lapsen etua	50
Sukunimi tulee vanhemmilta	51
Vanhemmilla on vastuu lapsen elatuksesta	52
Lapsen asema vanhempien erotessa	52

6 Avo- ja avioliitolla on eroa

Avoliitto ei sido eikä tarjoa taloudellista turvaa	55
Aviopuolisoilla on oikeuksia ja velvollisuuksia	57
Avioeroa haetaan tuomioistuimelta	59
Puolisoilla on avio-oikeus toistensa omaisuuteen	60
Avioehto poistaa avio-oikeuden	63

7 Omaisuus siirtyy kuoleman jälkeen perintönä tai testamentilla

Laki säätelee omaisuuden siirtymistä	66
Perimysjärjestyksessä ensin ovat rintaperilliset	67
Testamentilla voi määrätä omaisuuden jaosta kuoleman jälkeen	68
Testamenttia koskevat tarkat muotomääräykset	72
Muodosta oma kantasi:	
<i>Tarvitaanko rintaperillisten lakiosaa?</i>	74
Vainajan omaisuus jaetaan perinnönjaossa	76
<i>Taito: Kuinka vastaat perinnönjakotehtävään?</i>	80

III Asuminen 82

8 Vuokra-asuminen perustuu vuokrasopimukseen

Vuokrasopimuksesta ilmenevät vuokra-asumisen ehdot	85
Asuntoa hoidettava hyvin, normaali eläminen sallittu	87
Vuokrasuhde voidaan päättää irtisanomisella	87
Purkamisessa vuokrasopimus päättyy välittömästi	88
Tuomioistuin päättää hädöstä	89

9 Huoneiston ja kiinteistön kauppa ovat isoja päätöksiä

Osakehuoneiston kaupassa hyväksytty tarjous sitoo	91
Asunto-osakkeen kauppakirjassa sovitaan kaupan ehdot	92
Uuden osakehuoneiston ostajaa suojataan erityisesti	92
Kiinteistön kauppa pitää tehdä määrämuodossa	93
Kaupan kohteen tiedot selviävät asiakirjoista	95
Huoneisto ja kiinteistö on tarkastettava ennen kauppaa	96
Asunto-osakeyhtiön asioista päätetään yhtiökokouksessa	97

10 Virhe osakehuoneiston ja kiinteistön kaupassa

Kiinteistön ja huoneiston on vastattava sovittua	99
Osakehuoneiston ja kiinteistön virheiden seuraukset	100
<i>Taito: Näin luet asuntomyynti-ilmoitusta</i>	102

IV Kuluttajansuoja, tekijänoikeudet, velka 104

11 Kuluttajansuoja turvaa kuluttajan oikeuksia

Kuluttajaa suojataan suhteessa elinkeinonharjoittajaan	106
Kuluttajia suojataan ryhmänä ja yksilöinä	107

Myös kuluttajasopimukset sitovat	108
Verkkokaupassa on yleensä peruutusosoikeus	109
Viivästys voi johtaa sopimuksen purkuun	110
Tavaran ja palvelun on oltava sovitun mukainen	112
Myyjällä on oikeus korjata virhe	114
Kuluttajan pitää ensin tehdä virheestä ilmoitus	115
Kuluttajaa suojataan myös Euroopassa	116

12 Tekijänoikeus suojaa oikeutta teokseen

Tekijänoikeudella suojataan luovan työn tekijää	118
Tekijänoikeudet ovat taloudellisia ja moraalisia	119
Tekijänoikeuden loukkauksesta voi joutua vastuuseen	120
<i>Muodosta oma kantasi:</i> <i>Ovatko tekijänoikeudet liian vahvoja?</i>	122

13 Velka tuo maksuvelvollisuuden

Velkaa on monenlaista	124
Vastuu velasta on velallisella ja takaajalla	125
Velka on maksettava takaisin	127
Velkajärjestely voi olla apu vaikeaan velkatilanteeseen	128
<i>Taito: Miten vastaat oikeustapaustehtävään?</i>	130

V Työ 132

14 Työsuhteen ehdot

Työsuhde solmitaan työsopimuksella	134
Työsopimusta ja työnantajan käskyjä pitää noudattaa	135
Laki määrittelee työsuhteen vähimmäisehdot	136
Työehtosopimus voi olla yleissitova	137
Työntekijät saavat järjestäytyä ja osallistua	138
Työsuhde velvoittaa sekä työntekijää että työnantajaa	139
Työntekijällä on oikeus palkkaan, sairauslomaan, vuosilomaan ja perhevapaisiin	140
Työaika on rajattu lailla	142

15 Työsuhteen päätyminen ja työriidat

Työsuhteen irtisanomisessa on noudatettava sääntöjä	144
Työsuhteen purkamiseen vaaditaan painavat perusteet	146
Miten työsuhteen riidat ratkaistaan	147

VI Rikos- ja prosessioikeus 148

16 Rikos on rangaistavaksi säädetty teko

Rikoslailta suojataan perusoikeuksia	150
Rikoksen tunnusmerkistö kuvataan laissa	151
Hätävarjelu tai pakkotila oikeuttaa teon	152
Milloin teko osoittaa syyllisyyttä?	152

17 Rikoksesta rangaistukseen

Poliisi tutkii rikosta esitutkinnassa	155
Syyteharkinnassa päätetään rikossyytteen nostamisesta	158
Käräjäoikeus antaa haasteen	158
Rikosasia ratkaistaan pääkäsittelyssä	159
Tuomiossa ratkaistaan syyllisyys ja rangaistus	161

18 Rikoksella voi olla monia seuraamuksia

Käräjäoikeus päättää rangaistuksen lajin ja määrän	163
Sakko on lievin rangaistus	165
Vankeusrangaistukset ovat ehdollisia tai ehdottomia	165
Yhdyskuntaseuraamukset ovat vankeutta lievempiä	166
Rikoksesta voi aiheutua muitakin seuraamuksia	168
<i>Muodosta oma kantasi: Ovatko rikoksista tuomittavat rangaistukset Suomessa kohdallaan?</i>	170

19 Riita-asian oikeudenkäynti

Riita-asia menee oikeuteen osapuolen aloitteesta	172
Sovinto on useimmiten sallittu riita-asiassa	173
Kantaja vaatii riita-asiassa tuomiota vastaajaa vastaan	173

20

Oikeudenkäynnissä pitää noudattaa pelisääntöjä

Tuomioon voi hakea muutosta hovioikeudelta	176
Korkeimpaan oikeuteen tarvitaan valituslupa	177
Oikeudenkäynti voi käydä hävinneelle kalliiksi	178
Oikeudenkäynnille voi olla myös vaihtoehtoja	178
Oikeudellisen avun hankkiminen	179
<i>Taito: Miten ratkaiset rikostehtävän?</i>	181

VII Hallinto ja ympäristö

182

21

Hallinnossa viranomaisen hoitaa julkisia tehtäviä

Hallinnossa tehdään päätöksiä ja järjestetään palveluja	184
Hallinnon pitää perustua lakiin	185
Hallintoasiassa viranomaisen tekee päätöksen	187
Entä jos on tyytymätön hallintoon?	188
Sekä julkisuus että tietosuojat ovat tärkeitä	189

22

Ympäristön- ja luonnonsuojelu

Ympäristöoikeus koskee koko fyysistä ympäristöä	191
Viranomaiset valvovat ympäristöön vaikuttavaa toimintaa	192
Ympäristön- ja luonnonsuojelu on maailmanlaajuinen vastuu	193
Jokamiehenoikeudet helpottavat luonnon virkistyskäyttöä	194

23

Kaavoitus ja rakentaminen vaikuttavat ympäristöön

Maankäyttöä suunnitellaan kaavoituksella	196
Kaavoitukseen voi vaikuttaa	197
Rakentamiseen tarvitaan rakennuslupa	197
Jätteestä vastaa sen haltija ja tuottaja	198
<i>Taito: Näin kirjoitat hyvän oikeustiedon esseevastauksen</i>	199
Hakemisto	200
Kuvalähteet	208